

NACZELNA RADA ADWOKACKA

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa
tel. 22 505 25 00, 22 505 25 01, fax 22 505 25 08
e-mail: nra@nra.pl www.nra.pl

Warszawa, 5 stycznia 2024 r.

NRA.145-U.2.2024

Pan Adam Bodnar
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Podmiot wnoszący petycję:
Naczelna Rada Adwokacka
ul. Świętojerska 16
00-202 Warszawa

Osoba reprezentująca:
adw. Przemysław Rosati

PETYCJA

w sprawie zmiany ustawy
z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego

Na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze i art. 2 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach, działając w interesie publicznym, w tym w interesie wymiaru sprawiedliwości, mając na względzie troskę o jego prawidłowe funkcjonowanie, Naczelna Rada Adwokacka składa petycję do Ministra Sprawiedliwości, w interesie publicznym, w sprawie podjęcia działań zmierzających do skorzystania przez Radę Ministrów z inicjatywy ustawodawczej mającej na celu zmianę przepisów prawa, tj. ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego poprzez zmianę w art. 245 poprzez dodanie § 4 i 5 w brzmieniu:

§ 4. Jeżeli zatrzymany chce skorzystać z uprawnienia, o którym mowa w § 1, lub z jego udziałem mają być wykonywane czynności, o których mowa w § 5, a nie ma adwokata lub radcy prawnego ustanowionego z wyboru, przed przystąpieniem do czynności procesowych z udziałem tego zatrzymanego należy wyznaczyć mu adwokata lub radcę prawnego z urzędu. Przepis art. 78 stosuje się odpowiednio. Wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego może dokonać prezes lub referendarz sądowy sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy.

RPW/24914/2024 P
Data: 2024-01-18

§ 5. W przypadku wykonywania czynności procesowych lub dowodowych z udziałem zatrzymanego należy wykonać te czynności z udziałem adwokata lub radcy prawnego, w tym ustanowionego z urzędu”.

Naczelna Rada Adwokacka wyraża zgodę na ujawnienie na stronie internetowej podmiotu rozpatrującego petycję lub urzędu go obsługującego danych podmiotu wnoszącego petycję.

UZASADNIENIE

Przedmiotem petycji jest dodanie w art. 245 dwóch paragrafów, które będą realizować uprawnienie zatrzymanego wynikające z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, a także z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Nowe przepisy § 4 i 5, które stanowią, że jeżeli zatrzymany chce skorzystać z uprawnienia do nawiązania w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi rozmowy lub z jego udziałem mają być wykonywane czynności procesowe lub dowodowe, a nie ma adwokata lub radcy prawnego ustanowionego z wyboru, przed przystąpieniem do tych czynności należy wyznaczyć zatrzymanemu adwokata lub radcę prawnego z urzędu. Wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego może dokonać prezes lub referendarz sądowy sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy. Postulowana zmiana zrealizuje nie tylko postanowienia wspomnianej powyżej dyrektywy w sposób prawidłowo zabezpieczający interesy procesowe zatrzymanego (czasowo pozbawionego wolności), ale przede wszystkim zapewni zatrzymanemu prawo do skorzystania z pomocy prawnej już na etapie zatrzymania, co ma wielokrotnie zasadnicze znaczenie dla późniejszego realizowania prawa do obrony, w sytuacji przedstawienia zarzutów osobie zatrzymanej. Dysfunkcjonalność obecnej regulacji rzutuje na realizację prawa do obrony nie tylko na etapie zatrzymania i wykonywaniach wówczas czynności procesowych lub dowodowych z udziałem zatrzymanego, ale także – co wymaga podkreślenia – na kolejnych etapach postępowania karnego. Zauważyć należy, że wielokrotnie sposób przeprowadzenia czynności procesowych już na tak wstępnym etapie, bez zapewnienia rzeczywistego i realnego prawa do obrony, rzutuje na sytuację procesową zatrzymanego, następnie podejrzanego i oskarżonego w toku dalszego toczącego się postępowania karnego z udziałem tej osoby. Dodać należy, co nie wymaga szerszego wyjaśnienia, że sytuacja osoby zatrzymanej (czasowo pozbawionej wolności) jest szczególnie, nie tylko w aspekcie procesowym, ale także w płaszczyźnie jej kondycji psychicznej i realizowanego przez nią sposobu postępowania w takim położeniu.

W ramach powyższej argumentacji nie można pominąć faktu, że w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, osoba podejrzana jest podmiotem, któremu przysługuje prawo do obrony zagwarantowane w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w ślad za poglądami Sądu Najwyższego uznał, że „nie formalne postawienie zarzutu popełnienia

przestępstwa, lecz już pierwsza czynność organów procesowych skierowana na ściganie określonej osoby czyni ją podmiotem prawa do obrony" (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 grudnia 2012 r., K 37/11, OTK-A 2012, nr 11, poz. 133 – pkt III.2.3 uzasadnienia).

Gwarancja kontaktu każdej osoby zatrzymanej z obrońcą już od samego początku zatrzymania byłaby skutecznym mechanizmem chroniącym zatrzymanych przed ewentualnymi nieprawidłowymi czynnościami ze strony organów państwa. Natychmiastowego dostępu do adwokata nie miał m.in. Tomasz Komenda. Według mediów przyznał się do winy tylko raz – podczas przesłuchania na policji. Nigdy więcej nie powtórzył tych słów. Tłumaczył potem, że przyznał się, bo został dotkliwie pobity. Gdyby miał od początku adwokata, nie mógłoby do tego dojść, a w konsekwencji tak uzyskane depozycje nie rzutowałyby na jego sytuację procesową w dalszym toku postępowania.

Z przedstawionych powodów, zarówno natury jurystycznej, ale także w aspekcie interesu społecznego, zadaniem ustawodawcy jest stworzenie otoczenia normatywnego, które będzie gwarantowało, że w przypadku wykonywania czynności procesowych lub dowodowych z udziałem zatrzymanego należy wykonać te czynności z udziałem adwokata lub radcy prawnego, w tym ustanowionego z urzędu. Udział adwokata lub radcy prawnego zapewni rzeczywiste zrealizowanie prawa do obrony przysługującego osobie zatrzymanej.

Na marginesie należy dodać, że dyrektywa przewiduje jedynie normy minimalne, wobec powyższego nie może być jakichkolwiek wątpliwości, że państwa członkowskie mają możliwość rozszerzenia praw w niej określonych (zob. pkt 54 motywów preambuły przedmiotowej dyrektywy).

W aktualnym stanie prawnym w ramach krajowego porządku prawnego, prawa osoby zatrzymanej zasadniczo uregulowane są w art. 245 k.p.k. Zgodnie z § 1 tego przepisu zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny. W świetle § 2 przepisu art. 517j § 1 oraz przepisy wydane na podstawie art. 517j § 2 stosuje się odpowiednio. Stosownie do § 3 przepisy art. 261 stosuje się odpowiednio z tym, że zawiadomienie następuje na żądanie zatrzymanego.

Potrzeba wprowadzenia projektowanej regulacji wynika zatem z braku systemowego rozwiązania w zakresie skutecznego wykonania przysługującego zatrzymanemu prawa do obrony, już na wczesnym etapie, przede wszystkim po zatrzymaniu, jeżeli z podejrzanym lub osobą podejrzaną mają być wykonane czynności procesowe. W konsekwencji zatrzymany poza prawem do niezwłocznego nawiązania w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także prawa do bezpośredniej z nimi rozmowy, nie może w ramach krajowego porządku prawnego wykonać przysługującego prawa do obrony w taki sposób, aby prawo do rzeczywiście, skutecznie i efektywnie zrealizować w zakresie wynikającym z art. 3 ust. 1 – 2 dyrektywy. Pod pojęciem takiego ukształtowania instrumentów procesowych przysługującym zatrzymanym należy rozumieć prawo dostępu do adwokata w postępowaniu karnym na zasadach określonych w art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Zgodnie z przytoczonym powyżej art. 3 ust. 1 – 2 dyrektywy Państwa członkowskie zapewniają aby podejrzeni i oskarżeni mieli prawo dostępu do adwokata w takim terminie

i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Podejrzani lub oskarżeni mają prawo dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki. W każdym wypadku podejrzani lub oskarżeni mają dostęp do adwokata począwszy od najwcześniejszego spośród następujących terminów: a) przed ich przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy; b) w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych zgodnie z ust. 3 lit. c); c) niezwłocznie po pozbawieniu wolności; d) zanim zostali wezwani do stawienia przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim stawia się przed tym sądem.

Z tego powodu wskazuje się w petycji i w załączonym do petycji projekcie ustawy, aby w art. 222 po § 2 dodać § 3 w brzmieniu: „§ 4. Jeżeli zatrzymany chce skorzystać z uprawnienia, o którym mowa w § 1, lub z jego udziałem mają być wykonywane czynności, o których mowa w § 5, a nie ma adwokata lub radcy prawnego ustanowionego z wyboru, przed przystąpieniem do czynności procesowych z udziałem tego zatrzymanego należy wyznaczyć mu adwokata lub radcę prawnego z urzędu. Przepis art. 78 stosuje się odpowiednio. Wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego może dokonać prezes lub referendarz sądowy sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy. § 5. W przypadku wykonywania czynności procesowych lub dowodowych z udziałem zatrzymanego należy wykonać te czynności z udziałem adwokata lub radcy prawnego, w tym ustanowionego z urzędu.”

Powyższe argumenty uzasadniają potrzebę zmian przepisów wskazanych w petycji.

Mając na uwadze powyższe argumenty, Naczelna Rada Adwokacka postuluje zmianę ustawy wskazanej w petitum petycji, jednocześnie proponując jej brzmienie. W załączeniu Naczelna Rada Adwokacka przedkłada projekt ustawy wraz z uzasadnieniem w przedmiocie objętym niniejszą petycją.

Prezes
Naczelnej Rady Adwokackiej
adw. Przemysław Rosati

Załączniki:

1. Uchwała nr 421/2024 Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 4 stycznia 2024 r. w sprawie złożenia w interesie publicznym petycji dotyczącej zmiany ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego.
2. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego.